Цветанка Аврамова
(Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Словообразователни модели на жителските имена (*nomina habitatorum*) в съвременния български и чешки език

0.1. Имената на жители (жителски имена, *nomina habitatorum*; чеш. *jména obyvatelská*) назовават лица според мястото (в широк смисъл), където те живеят и/или от което произхождат. Под ‘място’ се разбира: селище (или част от селище), географска област (регион), държава, континент, небесно тяло, както и обект от земната повърхност (планина, долина, остров, полуостров и др.), назовани със собствено или нарицателно име, които тук се означават с термина *местни имена*¹. Следователно *nomina habitatorum* назовават: лица, обитаващи населено място (*софиянец*, *мизиец*₂, *гражданин*, *селянин*; *Pražan*, *měšťan*, *vesničan*), географска или административна област – в рамките на една държава или надхвърляща рамките на една държава (*мизиец*₁, *тракиец*; *Moravan*, *Slezan*), държава

¹ Този термин не се покрива с термините топоним, геоним.

(румънец, *Portugálec*), континент (*европеец, азиатец; Evropan, Afričan*), небесно тяло (*марсианец; Marťan*), остров, полуостров (*балканец, островитянин; Balkánes, ostrovan*), планина или местност край планина (*алпиец, планинец, záhорák*), река (*дунавец*) и др.²

0.2. Най-продуктивният начин за образуване на жителски имена в двата езика е суфиксалната деривация, а най-слабопродуктивен – композиционно-суфиксалният. В чешкия език, за разлика от българския, високопродуктивна е и парадигматичната деривация (по-подробно по този въпрос вж. Аврамова, 2013, с. 89–98, 2014).

0.3. Основни суфикси за образуване на жителски имена в чешки са **-an**, **-(e)c**, **-ák**. Суфиксите **-an** и **-(e)c** се конкурират при образуване на названия на жители на държави, континенти, по-големи региони, докато названията на жители на градове и по-малки населени места се формират със суфикс **-an** и не напълно книжовния **-ák**, който често конкурира вече възприемания като книжен суфикс **-an** (Petr, 1986, с. 279–280; Štícha, 2011, с. 238; Štícha et al., 2013, с. 118–120). От названия на градове жителски имена със суфикс **-(e)c** се образуват по изключение, напр. *Amsterodamec* (TSC, 1967, с. 413–414; Petr, 1986, с. 281). В българския език подобно „предпочитание“ на суфиксите към произвеждащите местни имена в зависимост от типа място, което назовават, не се наблюдава.

Анализът на жителските имена, ексцерпирани от различни по обем тълковни и правописни речници на двата езика (вж. списъка на източниците в края), показва, че най-продуктивни³ в българския език (БЕ) са суфикс **-(e)ц** със съответните варианти, и разширените варианти⁴ на

² Някои жителски имена същевременно са и народностни названия (напр. *българин, чех, украинец, китаец; Čech, Bulhar, Polák, Ukrajínes, Číňan*). Тук те се изследват не като етноними, а в значение 'гражданин на държавата, назована с произвеждащото / мотивиращото име; този, който живее в държавата и/или произхожда от държавата, назована с произвеждащото / мотивиращото име'.

³ Продуктивността на формантите се определя въз основа както на количествени (квантитативни), така и на системни (качествени) критерии в съответствие с разбирането на М. Докулил (TSC, 1962, с. 78–79) и Ю. Фурдик (Furdík, 2004, с. 109): брой на жителските имена, образувани с даден формант; дистрибуция на словообразователните форманти; принадлежност на *nomina habitatorum* към активния или пасивния лексикален пласт (вж. по-подробно Аврамова, 2013, с. 62–63).

⁴ За критериите, въз основа на които се определя инвентарът от суфикси и техните варианти в двата езика, вж. Аврамова 2013, с. 43–60.

суфикс **-ин**, а в чешкия (ЧЕ) – суфиксите **-an** и **-(e)c** с техните варианти. Общи суфикси за двата славянски езика са: **-(e)ц//-(e)c** и **-ак** (**'-ак**)//**-ák**. Съпоставката показва, че едни и същи елементи във формалната структура на чешките и българските деривати имат различен статус в двата езика. Така например **-an** в чешкия език е един от двата най-продуктивни суфикса за образуване на *nomina habitatorum*, а в българския **-ан** е субморф в състава на разширения вариант **-[ан]ин** на суфикс **-ин**.

0.4. Словообразователните форманти (СФ) са един от формалните показатели на словообразователните модели при жителските имена.

0.4.1. Всъщност терминът словообразователен модел (СМ) е натоварен с различно съдържание в словообразуването на славянските езици. Една от причините за това вероятно е фактът, че за основна структурна единица по отношение на словообразователната категория обикновено се приема словообразователният тип. Съгласно дефиницията на М. Докулил словообразователният тип (СТ) се разбира като: основна структурна единица, която се характеризира с признаците: тъждество на словообразователното значение; тъждество на лексикограматичния клас на мотивиращата единица (произвеждащата основа); тъждество на словообразователния формант (ТСЧ, 1962, с. 73). За разлика от М. Докулил и други изследователи, които под тъждество на СФ разбират физическо, формално-звуково тъждество, тук се има предвид не конкретното, физическо, а функционалното тъждество на форманта (Балтова, 1978, с. 86), „тъждеството на вида словообразователен формант, който отнася производната дума към определен словообразователен начин: афиксално, парадигматично или композиционно словообразуване“ (Балтова, 1986, с. 37). В настоящото изследване се приема, че формално-звуковото тъждество на форманта характеризира словообразователния модел (Балтова, 1986), т.е. СМ е структурна единица в рамките на СТ.

0.4.2. Тъй като в дериватологичната литература понятието словообразователно значение (СЗ) също се дефинира по различен начин, е необходимо да се уточни, че под СЗ тук се разбира структурното значение на словообразователния тип (в посоченото по-горе разбиране) (по-подробно по този въпрос вж. Аврамова, 2003, с. 30–31 и цит. там литература).

0.4.3. *Nomina habitatorum* представят субкатегория в рамките на словообразователната категория *nomina pertinentia* (названия за принадлежност, чеш. *názvy příslušenské*), към която отнасяме съществи-

телните, назоваващи субстанция, характеризирана чрез отношение на принадлежност към друга субстанция. Словообразователното значение на *nomina pertinentia* се представя с парафразата 'X принадлежи на Y'. Субкатегориите се определят в зависимост от допълнителните признаци, характеризиращи X (напр. 'одушевеност', 'персоналност'), и от характера на денотата. При *nomina habitatorum* X е лице (притежава признаците + 'одушевеност', + 'персоналност'), а Y означава географско, населено място (вж. по-подробно Аврамова, 2013, с. 40–41). Във формалната структура на дериватите X се експлицира чрез словообразователния формант (напр. *-(е)ц/-(е)с*, *-[ан](е)ц/-[án](е)с*, *-ак(-'ак)/-ák*, *-[ан]ин/-'а]нин*, *-[чан]ин*, *-ан*, *-Ø*⁵ и др.), а Y – чрез основата/основите на произвеждащата единица / произвеждащите единици. Поради това че *nomina habitatorum* изразяват едно и също СЗ ('X принадлежи на Y'), а различията между тях се проявяват само на формално равнище, тук се представят формалните типове и модели за тяхното образуване.

Приема се, че за да има модел, по който се създават жителски имена, е необходимо да има най-малко две лексикални единици, поне едната от които е създадена на домашна почва.

1.0. Анализът на изследваните *nomina habitatorum*⁶ показва наличието на следните типове и модели в двата езика.

1.1. Формален СТ основа на съществително собствено или нарицателно име + суфиксален формант (*Sub.Prop./App.* + *Suff.*).

1.1.1. Словообразователни модели, общи за двата езика

1.1.1.1. Модел *Sub.Prop./App.* + *-(е)ц/-(е)с*: Армения → арменец, Клисура → клисурец, Габрово → габровец, Китай → китаец, Алжир → алжирец, Австрия → австриец, Самоков → самоковец, Тракия → тракиец, планина → планинец; *Slovinsko* → *Slovinec*, *Albánie* → *Albánec*, *Bolívie* → *Bolivijec*, *Argentina* → *Argentinec*, *Filipíny* → *Filipíneć*, *Vietnam* → *Vietnamec*, *Pákistán* → *Pákistánec*, *Mauricius* → *Mauricijec*; и др. Високопродуктивен модел. Субмодели⁷:

⁵ Със знак Ø се отбелязва нулев суфикс.

⁶ Изследвани са около 870 (приблизително 420 български и 450 чешки) жителски имена.

⁷ Субмоделите се определят от суфиксалните варианти.

1.1.1.1.1. Sub.Prop./App. + **-[ал](е)ц/-[ál](е)с**: *Ориент* → *ориенталец*, *Прованс* → *провансалец*; *Orient* → *orientálec*, *Provence* → *Provensálec*. Непродуктивен в двата езика.

1.1.1.1.2. Sub.Prop./App. + **-[ан](е)ц/-[án](е)с**: *Конго* → *конгоанец*, *София* → *софиянец*, *Перу* → *перуанец*; *Jáva* → *Javánes*, *Maroko* → *Marokánes*. Слабопродуктивен в двата езика.

1.1.1.1.3. Sub.Prop. + **-[ин](е)ц/-[in](е)с/-[ín](е)с**: *Куба* → *кубинец*, *Грузия* → *грузинец*, *Далмация* → *далматинец*; *Dalmatia* → *Dalmatines*, *Gruzie* → *Gruzínes*. В БЕ субмоделът е непродуктивен, а в ЧЕ слабопродуктивен.

1.1.1.2. Модел Sub.Prop./App. + **-ак (-'ак)/-ák**: *Прусия* → *прусак*, *Полиа* → *Поляк*, *село* → *селяк*; *Slovensko* → *Slovák*, *Praha* → *Pražák*, *podhůří* → *podhorák*, *zálesí* → *zálesák*. Моделът е слабопродуктивен в българския език и среднопродуктивен в чешкия.

1.1.1.3. Модел Sub.Prop. + **Ø**⁸: *Словакия* → *словак*, *Чехия* → *чех*; *Arménie* → *Armén*, *Bulharsko* → *Bulhar*, *Dánsko* → *Dán*, *Španělsko* → *Španěl*. В БЕ моделът е непродуктивен, а в ЧЕ – високопродуктивен.

1.1.1.4. Модел Sub.Prop. + **-ин/-ín**: *България* → *българин*, *Беларус* → *беларусин*; *Rusko* → *rusín* (остар.), *Gruzie* → *Gruzín*. И в двата езика моделът е непродуктивен. Неговите субмодели в БЕ обаче се отличават с висока степен на продуктивност (вж. т. 1.1.2.1.).

1.1.2. Словообразователни модели, характерни само за българския език

1.1.2.1. Модел Sub.Prop./App. + **-ин** – субмодели:

1.1.2.1.1. Субмодел Sub.Prop./App. + **-[ан]ин/-[ʼан]ин**: *Перник* → *перничанин*, *Атина* → *атинянин*, *Египет* → *египтянин*, *Париж* → *парижанин*, *Таити* → *таитянин*, *село* → *селянин*. Високопродуктивен.

1.1.2.1.2. Субмодел Sub.Prop. + **-[чан]ин**: *Англия* → *англичанин*, *Ирак* → *иракчанин*, *Берлин* → *берлинчанин*, *Елхово* → *елховчанин*, *Етрополе* → *етрополчанин*, *Родопи* → *родопчанин*. Високопродуктивен.

1.1.2.2. Модел Sub.Prop./App. + **-(е)ц** – субмодели:

1.1.2.2.1. Субмодел Sub.Prop. + **-[и](е)ц**: *Андалусия* → *андалусиец*, *Зимбабве* → *зимбабвиец*. Непродуктивен.

⁸ В този модел се включват съществителните, образувани чрез парадигматична деривация.

1.1.2.2.2. Субмодел Sub.Prop. + **-[ен](е)ц**: *Босна* → *босненец*, *Варна* → *варненец*, *Русе* → *русенец*, *Копривщица* → *копривщенец*. Среднопродуктивен.

1.1.2.2.3. Субмодел Sub.Prop. + **-[ан](е)ц**: *Америка* → *американец*, *Корсика* → *корсиканец*, *Мароко* → *мароканец*, *Мексико* → *мексиканец*, *Того* → *тогоанец*. Високопродуктивен.

1.1.2.2.4. Субмодел Sub.Prop. + **-[чан](е)ц**: *Костур* → *костурчанец*, *Бояна* → *боянчанец*. Непродуктивен.

1.1.2.3. Модел Sub.Prop. + **-лий(а)**: *Бургас* → *бургазлия*, *Хасково* → *хасковлия*, *Чирпан* → *чирпанлия*. Среднопродуктивен. Субмодели:

1.1.2.3.1. Субмодел Sub.Prop. + **-[а]лий(а)**: *Банско* → *банскалия*, *Плевен* → *плевналия*. Непродуктивен.

1.1.2.3.2. Субмодел Sub.Prop. + **-[ен]лий(а)**: *Перушица* → *перущенлия*, *Русе* → *русенлия*. Непродуктивен.

1.1.3. Словообразователни модели, характерни само за чешкия език

1.1.3.1. Модел Sub.Prop./App. + **-an**: *Ostrava* → *Ostravan*, *Syrie* → *Syřan*, *Jamajka* → *Jamajčan*, *Polabí* → *Polaban*, *Slezsko* → *Slezan*, *Šanghaj* → *Šanghajan*, *Janov* → *Janovan*, *Alžír* → *Alžířan*, *Kosovo* → *Kosovan*, *vesnice* → *vesničan*, *město* → *měšťan*, *jih* → *jižan*, *záhoří* → *záhořan*. Високопродуктивен.

1.1.3.1.1. Субмодел Sub.Prop. + **-[č]an**: *Anglie* → *Angličan*, *Lucembursko* → *Lucemburčan*. Слабопродуктивен.

1.1.3.2. Модел Sub.Prop. + **-at**: *Asie* → *Asiat*, *Elea* → *Eleat* (остар.). Непродуктивен.

1.1.3.3. Модел Sub.Prop. + **-[j](е)c**: *Fidži* → *Fidžijec*, *Nauru* → *Naurujec*. Слабопродуктивен.

1.1.3.4. Модел Sub.Prop. + **-it(a)**: *Abdéra* → *Abdéríta*, *Sodoma* → *Sodomíta* (библ.). Непродуктивен.

1.2. Формален СТ основа на прилагателно име + суфиксален формант (Adj. + Suff.). Произвеждащото прилагателно е част от мотивираща синтагма, състояща се от прилагателно и съществително (Adj. (← Adj. + Sub.) + Suff.).

1.2.1. Модели, общи за двата езика

1.2.1.1. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-(е)ц/-(е)c**: *Балкански полуостров* → *балканец*, *Хавайски острови* → *хаваец*; *Dominikánská republika* → *Domíníkánes*, *Navajské ostrovy* → *Navajec*. В БЕ моделът е среднопродуктивен, в ЧЕ – слабопродуктивен.

1.2.2. Модели, характерни за чешкия език

1.2.2.1. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-an**: *nebeský obyvatel* → *nebešťan*, *pozemský obyvatel* → *pozemšťan*. Слабородуктивен.

1.3. Формален СТ основа на съществително име + суфиксален формант. Произвеждащото съществително е част от мотивираща синтагма, състояща се от прилагателно и съществително (Sub.Prop. (← Adj. + Sub.)⁹ + Suff.).

1.3.1. Модели, характерни за чешкия език

1.3.1.1. Модел (Sub.Prop. (← Adj. + Sub.) + **-an**: *Hradec Králové* → *Hradečan*, *Nový Zéland* → *Zélandan*. Непроодуктивен.

1.4. Формален СТ основа на прилагателно име от мотивираща синтагма + съединителна гласна¹⁰ + основа на съществително име от мотивираща синтагма + суфиксален формант (Adj. (← Adj. + Sub.) + V + Sub. (← Adj. + Sub.) + Suff.).

1.4.1. Модели, общи за двата езика

1.4.1.1. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-(e)c/- (e)ц**: *Велико Търново* → *великотърновец*, *Горна Оряховица* → *горнооряховец*, *Нова Зеландия* → *новозеландец*; *Černá hora* → *Černohorec*, *Severní Korea* → *Severokorejec*. Среднопродуктивен.

1.4.2. Модели, характерни за българския език

1.4.2.1. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-(e)ц** – субмодели:

1.4.2.1.1. Субмодел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-[ан](e)ц**: *Латинска Америка* → *латиноамериканец*; *Пуерто Рико* → *пуерториканец*, *Южна Африка* → *южноафриканец*. Среднопродуктивен.

1.4.2.2. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-ин** – субмодели:

1.4.2.2.1. Субмодел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-[ан]ин**: *Горна Лужица* → *горнолужичанин*, *Горна Оряховица* → *горнооряховчанин*. Непроодуктивен.

⁹ Тук се включват и случаите, в които словоредът на лексемите в мотивиращата синтагма е обратен, т.е. Sub.Prop. (← Sub. + Adj.).

¹⁰ Тук се включват и съществителни с квазисъединителна гласна, т.е. такива, чиято основа завършва на вокал, съвпадащ звуково със същинската съединителна гласна, напр. *великотърновец* ← *Велико Търново*.

1.4.2.2.2. Субмодел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-[чан]ин:** *Бяло море* → *беломорчанин*, *Стара Загора* → *старозагорчанин*, *горен край* → *горнокрайчанин*. Слабопродуктивен.

1.4.3. Модели, характерни за чешкия език

1.4.3.1. Модел Adj. (← Adj. + Sub.) + **-o-** + Sub. (← Adj. + Sub.) + **-an:** *Mladá Boleslav* → *Mladoboleslavan*, *Dolní Lužice* → *Dolnolužičan*, *New York* → *Newyorčan*, *Sri Lanka* → *Srilančan*. Среднопродуктивен.

1.5. Прегледът показва, че в двата езика *nomina habitatorum* се образуват в рамките на четири словообразователни типа. С най-много модели е представен първият тип (СТ 1.1.), а с най-малко – третият (СТ 1.3.). Разпределението на словообразователните модели и субмодели в рамките на отделните типове е следното:

СТ 1.1. – 11 СМ, от които: общи – 4 (като СМ 1.1.1.1. е с 3 субмодела); СМ, характерни за ЧЕ – 4 (с 1 субмодел на СМ 1.1.3.1.); СМ, характерни за БЕ – 2, като СМ 1.1.2.2. е с 4 субмодела, СМ 1.1.2.3. с 2 субмодела. Към този СТ се включват и 2 субмодела на СМ 1.1.2.1. в БЕ.

СТ 1.2. – 2 СМ, от които: общи – 1; характерни за ЧЕ – 1. Тези модели нямат субмодели.

СТ 1.3. – 1 СМ в ЧЕ без субмодели.

СТ 1.4. – общо 2 СМ + 3 субмодела. Общи СМ: 1 (без субмодели); СМ, характерни за ЧЕ: 1 (без субмодели). В БЕ: 1 субмодел на СМ 1.4.2.1. и 2 субмодела на СМ 1.4.2.2.

2.0. Направеният анализ потвърждава, че най-много *nomina habitatorum* в съвременния чешки книжовен език и съвременния български книжовен език се създават чрез суфиксална деривация (СТ 1.1.) и композиционно-суфиксален начин по традиционните за славянското словообразуване модели със съединителна гласна (СТ 1.4.). Композитумите без съединителна гласна са представени с по един пример и в двата езика, и съответно не изграждат словообразователни модели. По-малко жителски имена в БЕ и ЧЕ възникват чрез универбиране по традиционния начин, т.е. от основите на прилагателните имена от мотивиращата синтагма (СТ 1.2.). Само за чешкия език е характерно универбирането, при което в производната основа се експлицира основата на съществителното име от изходната синтагма или съставното название (СТ 1.3.). Но и в чешки този СТ е представен само с един модел, и то непродуктивен. В българския език съответният СТ е представен с един дериват (искърѐц ← Нови Искър), който не изгражда СМ.

В заключение трябва да направим уговорката, че посочените формални словообразователни типове и модели (съответно субмодели) са определени въз основа на анализирания материал. Възможно е сред невключените в изследването *nomina habitatorum* да има такива, които биха показали друго съотношение на типовете и моделите, както и нови типове и модели.

Съкращения

БЕ	– български език	Prop.	– proprium, собствено име
СМ	– словообразователен модел	App.	– appellativum, нарицателно име
СТ	– словообразователен тип	Sub.Prop.	– съществително собствено име
СФ	– словообразователен формант	Sub.App.	– съществително нарицателно име
ЧЕ	– чешки език	Suff.	– suffix, наставка
Adj.	– adiectivum, прилагателно име	V	– vocalis, гласна
Sub.	– substantivum, съществително име		

Библиография

- Daneš, F., Dokulil, M., & Kuchař, J. et al. (1967). *Tvoření slov v češtině: 2. Odvozování podstatných jmen* [TSC]. Praha: Academia.
- Dokulil, M. (1962). *Tvoření slov v češtině: 1. Teorie odvozování slov* [TSC]. Praha: Academia.
- Furdík, J. (2004). *Slovenská slovo tvorba: Teória, opis, cvičenia*. (M. Ološtiak, Ed.). Prešov: Náuka.
- Martincová, O. et al. (2004). *Nová slova v češtině: 2. Slovník neologizmů* [NSČ]. Praha: Academia.
- Petr, J. (Ed.). (1986). *Mluvnice češtiny: 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov*. Praha: Academia.
- Pravidla českého pravopisu* [Pravidla]. (2009). Praha: Academia.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* [SSČ]. (1994) (2nd ed.). Praha: Academia.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* [SSČ]. (2005) (3rd ed.). Praha: Academia.
- Slovník spisovného jazyka českého* [SSJČ]. (1989) (2nd ed., Vols. 1–8). Praha.
- Štícha, F. (2011). *Názvy osob jako obyvatel (názvy obyvatelské)*. In F. Štícha (Ed.), *Kapitoly z české gramatiky* (pp. 233–252). Praha: Academia.
- Štícha, F. et al. (2013). *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.
- Аврамова, Ц. (2003). *Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*. София: Херон Прес.
- Аврамова, Ц. (2013). *Имена на жители (nomina habitatorum) в съвременния чешки и съвременния български език*. София: Парадигма.

- Аврамова, Ц. (2014). Безсуфиксни имена на жители (*nomina habitatorum*) в славянските езици. In S. Mengel (Ed.), *Slavische Wortbildung im Vergleich: Theoretische und pragmatische Aspekte* (pp. 305–320). Berlin: Lit Verlag DR.W. Hopf.
- Балтова, Ю. (1978). *Сложните съществителни имена в българския книжовен език през епохата на Възраждането: Словообразователно-семантичен и функционален анализ* (Дисертация за получаване на научна степен „кандидат на филологическите науки“). София.
- Балтова, Ю. (1986). За някои основни изисквания при създаване на модел за съпоставително изследване на словообразуването в близкородствени езици. *Съпоставително езикознание*, (4), 33–40.
- Буров, С. (1995). *Съвременен тълковен речник на българския език с илюстрации и приложения* [СТРБЕ]. В. Търново: Елпис.
- Български тълковен речник [БТР]. (1994) (4th ed.). София: Наука и изкуство.
- Официален правописен речник на българския език [ОПРБЕ]. (2012). София: Просвета.
- Парашкевов, Б. (2011). *Отименна лексика в словника на българския език: Енциклопедичен речник на производни от собствени имена*. София: Изток-Запад.
- Пернишка, Е., Благоева, Д., & Колковска, С. (2010). *Речник на новите думи в българския език* [РНДБЕ]. София: Наука и изкуство.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1977) (1st ed., Vol. 1). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1979) (1st ed., Vol. 2). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1981) (1st ed., Vol. 3). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1984) (1st ed., Vol. 4). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1987) (Vol. 5). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1990) (Vol. 6). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1993) (Vol. 7). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1995) (Vol. 8). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (1998) (Vol. 9). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2000) (Vol. 10). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2001) (2nd ed., Vol. 1). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2002a) (2nd ed., Vol. 2). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2002b) (Vol. 11). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2004) (Vol. 12). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2006) (2nd ed., Vol. 3). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2008) (Vol. 13). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2012a) (2nd ed., Vol. 4). София.
- Речник на българския език* [РБЕ]. (2012b) (Vol. 14). София.

Bibliography (Transliteration)

- Avramova, T. (2003). *Slovoobrazovatelni tendentsii pri süshtestvitelnite imena v bülgarskiia i cheshkiia ezik v kraia na XX vek*. Sofia: Kheron Pres.

- Avramova, T. (2013). *Imena na zhiteli (nomina habitatorum) v súvremenniiia cheshki i súvremenniiia búlgarski ezik*. Sofia: Paradigma.
- Avramova, T. (2014). Bezsuffixni imena na zhiteli (nomina habitatorum) v slavianskite ezitsi. In S. Mengel (Ed.), *Slavische Wortbildung im Vergleich: Theoretische und pragmatische Aspekte* (pp. 305–320). Berlin: Lit Verlag DR.W. Hopf.
- Baltova, I. (1978). *Slozhnite súshchestvitelni imena v búlgarskiiia knizhoven ezik prez epokhata na Vúzrazhdaneto: Slovoobrazovatelno-semantichen i funktsionalen analiz* (Unpublished doctoral dissertation). Sofia.
- Baltova, I. (1986). Za niakoi osnovni iziskvaniia pri súzdavane na model za súpostavitelno izsledvane na slovoobrazuvaneto v blizkorodstveni ezitsi. *Súpostavitelno ezikoznanie*, (4), 33–40.
- Búlgarski túlkoven rechnik [BTR]. (1994) (4th ed.). Sofia: Nauka i izkustvo.
- Burov, S. (1995). *Súvremen en túlkoven rechnik na búlgarskiiia ezik s iliustratsii i prilozheniia* [STRBE]. V. Tŭrnovo: Elpis.
- Daneš, F., Dokulil, M., & Kuchař, J. et al. (1967). *Tvoření slov v češtině: 2. Odvozování podstatných jmen* [TSC]. Praha: Academia.
- Dokulil, M. (1962). *Tvoření slov v češtině: 1. Teorie odvozování slov* [TSC]. Praha: Academia.
- Furdík, J. (2004). *Slovenská slovo tvorba: Teória, opis, cvičenia*. (M. Ološtiak, Ed.). Prešov: Náuka.
- Martincová, O. et al. (2004). *Nová slova v češtině: 2. Slovník neologizmů* [NSČ]. Praha: Academia.
- Ofitsialen pravopisen rechnik na búlgarskiiia ezik* [OPRBE]. (2012). Sofia: Prosveta.
- Parashkevov, B. (2011). *Otimenna leksika v slovnika na búlgarskiiia ezik: Entsiklopedichen rechnik na proizvodni ot sobstveni imena*. Sofia: Iztok-Zapad.
- Pernishka, E., Blagoeva, D., & Kolkovska, S. (2010). *Rechnik na novite dumi v búlgarskiiia ezik* [RND BE]. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Petr, J. (Ed.). (1986). *Mluvnice češtiny: 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov*. Praha: Academia.
- Pravidla českého pravopisu* [Pravidla]. (2009). Praha: Academia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1977) (1st ed., Vol. 1). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1979) (1 ed., Vol. 2). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1981) (1st ed., Vol. 3). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1984) (1st ed., Vol. 4). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1987) (Vol. 5). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1990) (Vol. 6). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1993) (Vol. 7). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1995) (Vol. 8). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (1998) (Vol. 9). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2000) (Vol. 10). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2001) (2nd ed., Vol. 1). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2002a) (2nd ed., Vol. 2). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2002b) (Vol. 11). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2004) (Vol. 12). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2006) (2nd ed., Vol. 3). Sofia.
- Rechnik na búlgarskiiia ezik* [RBE]. (2008) (Vol. 13). Sofia.

Rechnik na bŭlgarskiia ezik [RBE]. (2012a) (2nd ed., Vol. 4). Sofia.

Rechnik na bŭlgarskiia ezik [RBE]. (2012b) (Vol. 14). Sofia.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost [SSČ]. (1994) (2nd ed.). Praha: Academia.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost [SSČ]. (2005) (3rd ed.). Praha: Academia.

Slovník spisovného jazyka českého [SSJČ]. (1989) (2nd ed., Vols. 1–8). Praha.

Štícha, F. (2011). *Názvy osob jako obyvatel (názvy obyvatelské)*. In F. Štícha (Ed.), *Kapitoly z české gramatiky* (pp. 233–252). Praha: Academia.

Štícha, F. et al. (2013). *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.

Word-formation models of inhabitant nouns (nomina habitatorum) in contemporary Bulgarian and Czech

Summary

The article analyses the word-formation models (WFM) of the nomina habitatorum in Bulgarian and Czech. The term WFM is very similar to, but not conterminous with, the concept of word-formation type (WFT) as defined by Miloš Dokulil. WFT is understood here as superordinate in relation to WFM. WFT is defined by the same set of properties as WFM but differs from the latter according to the character of the formant; while in WFM the character is physical (formal, based on sound), in WFT the character of the formant is functional and structural. The formant assigns the derivative to affixation, paradigmatic or composition word-formation pattern. As lexemes naming a person in accordance with a particular place, the nomina habitatorum constitute a subcategory within the word-formation category of nouns of belonging (nomina pertinentia). The word-formation meaning of nomina habitatorum can be represented by the paraphrase “X belongs to Y,” where X is a person and Y – a place in a broad sense.

Modele słotwórcze rzeczowników oznaczających nazwy mieszkańców (nomina habitatorum) we współczesnym języku bułgarskim i czeskim

Streszczenie

Artykuł analizuje modele słotwórcze rzeczowników z klasy nomina habitatorum we współczesnym języku bułgarskim i czeskim. Zakres pojęciowy terminu „model słotwórczy” jest zbliżony do zakresu pojęcia „typ słotwórczy” zaproponowanego przez Miloša Dokulila, nie jest jednak z nim tożsamy. Typ słotwórczy (TS) rozumiany jest tutaj jako pojęcie podrzędne wobec modelu słotwórczego (MS). TS jest określany przez ten sam zestaw właściwości co MS, różni się jednak od niego charakterystyką formantu. Podczas gdy w MS formant charakteryzuje się wedle cech fizycznych (formalnych, opartych na brzmieniu), w TS charakterystyka formantu oparta jest na kryteriach funkcjonalnych i strukturalnych. Na podstawie formantu derywat zaliczony zostaje do określonego wzorca słotwórczego: afiksального, paradygmatycznego lub kompozycyjnego. Jako leksemy nadające danej osobie określenie związane z konkretnym miejscem nomina habitatorum stanowią podkategorię słotwórczej kategorii nazw przynależności (nomina pertinentia). Znaczenie słotwórcze rzeczowników z grupy nomina habitatorum można wyrazić parafrazą „X należy do Y”, gdzie X to osoba, a Y – szeroko pojęte miejsce.

Keywords: inhabitant nouns (nomina habitatorum); word-formation model; word-formation type; word-formation meaning; word-formation category

Słowa kluczowe: nazwy mieszkańców (nomina habitatorum); model słotwórczy; typ słotwórczy; znaczenie słotwórcze; kategoria słotwórcza

Cvetanka Avramova, Faculty of Slavic Studies, Sofia University St. Kliment Ohridski, Sofia

Correspondence: avramova.cv@slav.uni-sofia.bg

This work has been self-funded by the author.

Competing interests: The author has declared she has no competing interests.